

יש הבדל אחד בין המערכת האמריקאית והישראלית – והוא עצום

צבנו אנוקאדו

אין הוא תלוי על בלימה, כמו אצלנו. הוא מעוגן בחוקה עצמה. ואין כוח בארצות-הברית המסוגל לצמצמו. עיתונות זו יכולה לישון כמו כלב עייף, כפי שעשתה בשש השנים האחרונות לפני האח של רונלד רגן הטוב, אך לפתע היא מתעוררת ונושכת את רגן בלי רחמנות.

החוקה האמריקאית אינה פיסת-נייר, כמו חוקות רבות אחרות בעולם, והיא מבשר חי ונושם. אי אפשר לבטל אותה אלא במהפכה, ואי אפשר לשנות אותה אלא בתהליך ארוך ומסובך, המחייב קונסנזוס כמעט מקורי אל קור.

לכל מדינה יש הימנעו ורגל וספרה-התנ"ך (או משהו דומה) ועוד מסמלים מסמלים שונים. גם לישראל.

לאמריקאים יש גם חוקה. ולישראל אין.

ה החוקה מבטיחה את שילטון-החוק, וגם זהו דבר ייחודי מאד.

יש לנו בית-דין-משפט, ירושת הבריטים, שאפשר להתגאות בו. בית-הדין-משפט שלנו משתדל למלא תפקיד התלוי על בלימה. אך בהיעדר חוקה, בית-המשפט שלנו אינו מוגן לקרסוליו של המוסד האמריקאי.

בית-המשפט האמריקאי מבטל חוקים ותקנות והחלטות של כל מוקדי-הכוח במדינה, אם הם סותרים – לדעתו – את החוקה. זוהי ערובה שאין שניה לה. היא שוללת מכל גוף את היכולת להיות לעריץ.

בית-המשפט העליון של ארצות-הברית יכול להיות יותר ליברלי או יותר שמרני (כמו עכשיו), אך אין הוא מועל בתפקידו. הוא מבטיח ששילטון-החוק אינו רק סיסמה יפה, אלא מציאות חיה.

מי שרגיל להפקרות של הכנסת, שבה יכול רוב מוקרי לשנות סדר-יבוא-אשראי ולחוקק חוקי-עבודה בגלל קפריסה של רגע או שיוגון של מישהו בממשלה, מוכרח לקנא בסדר האמריקאי.

ב פרשה הנוכחית ממלא הקונגרס האמריקאי – על שני בתי – תפקיד מכריע.

למרות הבניינים המרשימים, אין הקונגרס האמריקאי טוב מן הכנסת מבחינות רבות. אולמות-המליאה ריקים כמעט תמיד. כמו אצלנו, רוב הנאומים רבליים, כמו אצלנו, רבים מן החברים עוסקים כעסקים פרטיים ומתעשרים בעזרת המעמד. כמו אצלנו, אבל לכל סנאטור וחבר בית-הנבחרים יש צוות מרשים של עוזרים, ולכל ועדה יש משאבים וסמכויות. היא יכולה לחקור, להזמין עדים, לתבוע תשובות, לשלוח לכלא את עדי-השקר או מבזי-הקונגרס.

אין משקרים לקונגרס האמריקאי. לא סתם אזרח לא שר. וגם לא הנשיא בכבודו ובעצמו. כי הקונגרס יכול להדיח את הנשיא.

בהשוואה לקונגרס הכנסת שלנו היא אוסף של עסקנים מתוסכלים, חסרי שנינים, שום שר אינו מהסס בארץ לשקר לכנסת, או להעלים ממנה מידע חיוני. לשום ועדה של הכנסת אין סמכויות אמיתיות לחקור ולהזמין עדים. לשום ועדה אין צוות אמיתי לבריקת עובדות ולהשגת מידע. לח"כים אין חדרים ואין עוזרים. הדבר היחיד הפועל כראוי בכנסת הוא המיוזון. איך אפשר שלא לקנא?

אך מעל לכל קיים באמריקה דבר טמיר, בלתי-נראה ובלתי-מדיר, ששמו: אזרחות.

האדם האמריקאי אינו נתין של שילטון, ואינו משועבד לרועיותיו. הוא, אזרח – אדם המרגיש שהוא בעלי-המדינה, שהפקידים והעסקנים הם עובדי דיכוי-שכריו.

בלא תודעה זו, לא יכול היה אף אחד מן המוסדות האחרים לתפקד כראוי. אבל כל בעל-שררה אמריקאי, רבי-עוצמה ככל שיהיה, יודע שאם הוא ירגיז את האזרחים, הוא יעוף – החל בתופס-הכלבים המקומי וכלה בנשיא ארצות-הברית. אינני נאיבי, ואני יודע כי מאחורי המערכת הזאת עומדים גם בארצות-הברית כוחות עלומים, אירירי-עוצמה, המקבלים את ההחלטות העיקריות הרחק מאורות הורקורים הרמוקרטניים. אך גם כוחות אלה אינם יכולים להתעלם מכוחו של האזרח. כאשר האזרחים נסערים, כאשר העיתונות חושפת, כאשר הקונגרס מתעורר – גם הכוחות העלומים נאלצים לסגת.

אז מסיקים מסקנות, מדיחים אנשים, עושים את מלאכת הצדק עד תומה.

זה מה שקורה עכשיו בארצות-הברית, סביב פרשת איראן והקונטרס. הנשיא, הפופולארי מאי-כמוהו, נשבר. הפקידים והשרים עומדים בתור לחקירה כמו פושעים. הם חוששים בגלוי מפני הכלא, ומבקשים שלא להפיל את עצמם. העיתונות פועלת כלי צנוורה. אין אימת-השילטון.

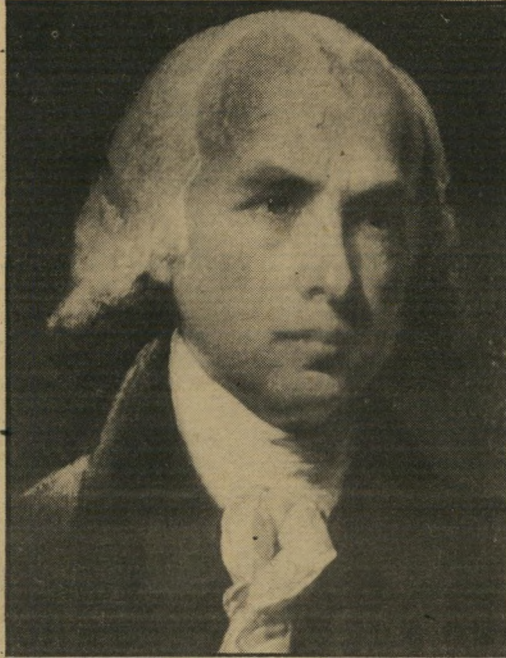
איך מטפלים אצלנו באותה הפרשה עצמה? איך מתפקדת הכנסת האומללה, ועדת-החקירה-הביטחון העלובה, העיתונות ותומת-הפה, הנאלצת להעתיק ידיעות ורות, בית-המשפט שאין לו במה להיאחז?

על כן אני מקנא. עד שפניי לובשים צבע של אבוקאדו צעיר.

שום דבר אינו עומד בפני הירישה הזאת. מתחיל תהליך של הבראה מבפנים, מתגלים כוחות גנוזים. הדבר מחסן את המערכת בולה – עד לפעם הבאה. כך זה היה בעניינים איריאולוגיים: הגידול הממאיר של ג'ו מקיקארתי צמח עד שהיה נדמה שזהו סרטן קטלני, ואז לפתע פיתאום, בצורה מופלאה ובלתי-ימוסבת, חיסל העם האמריקאי את התופעה הזאת כולה.

כך זה היה בכרשות פוליטיות. די להזכיר את השם ווטרגייט. כך זה קורה עכשיו. בקשר עם פרשת איראן והקונטרס.

אין ממוזום את העניין. אין עורכים חקירה כדי לזרות חול בעיני הציבור. עושים עבודה יסודית ושלמה, עד הסוף המר:

„אבי החוקה“ ג'יימס מדיסון: איך לא לקנא?

סילוקם של האשמים, ולא פעם גם שליחתם לבית-הכלא. אין חנינה מובטחת מראש מטעם הנשיא.

מה מאפשר למערכת האמריקאית להגיב בצורה כזאת, כאשר מתגלות מחלותיה?

יש סיבה מכנית: החוקה של ארצות-הברית, יש סיבה עקרונית: הרעיון של שילטון-החוק וחופש-המידע, ויש מעל לכל סיבה פסיכולוגית מופלאה: התופעה הנקראת אזרחות.

ה חוקה של ארצות-הברית היא פלא פוליטי. אינו ישרו להם, לפני 200 וכמה שנים, קבוצה של בני אדם וחברו איזשהו מוסמך. והנה פיוס, אחרי שכל המציאות השתנתה ללא הכר (מלבד טבע האדם), המיסמך הזה מפעיל את המערכת האמריקאית כאילו נכתב אתמול.

אין כהיסטוריה הרבה מיסמכים אינטליגנטיים. שנוסחו על-ידי ועדות. החוקה האמריקאית היא אחד מהם. רצה מזלה של האומה האמריקאית החדשה, והאבות המייסדים היו חבורה של אנשים בלתי-רגילים מאוד, בעלי רמה אינטלקטואלית, מוסרית ורעיונית חריגה מאוד. ג'יימס מדיסון הגדול היה רק אחד מהם.

סוד חיוניותה של החוקה טבוע, כידוע, בכך שהיא די כללית כדי לאפשר שניונים והתאמה לזמנים המשתנים, ודי מפורטת כדי למנוע את התרוקנותה מתוכנה.

החוקה קובעת שיטה של איוונים בין המוסדות השונים – שני בתיה-הפרלמנט, הנשיא ובית-המשפט. כשכל אחד מהם תלוי באחרים, ואין האחד יכול לפעול בלי האחרים, וכל אחד מהם מתקן על האחרים. כאשר מאזדה-הכוחות מופר ככיוון זה או אחר, מתקנת המערכת את עצמה תוך זמן קצר.

כאשר הקונגרס חוק מדי, מתאושש הנשיא וחוסם אותו כעבור זמן-מה. כאשר הנשיא חוק מדי, מתקומם הקונגרס וכולם אותו. כפי שקורה עכשיו. ואם שני המוסדות האלה פורקים עול, בא בית-המשפט ומוריד לשניהם את הראשים בכמה מהלומות טובות.

כדי שכל זה יפעל כהלכה, המציאה החוקה את מכשיר-הפלא הקרוי חופש-העיתונות.

ה לא פלא שפניי לבשו כאחרונה צבע ירוק, הורקתי מרוב קינאה.

אני מסתכל כמה שמתרחש בארצות-הברית, ואני זקנא.

אני רואה כיצד פועלים המוסדות הפוליטיים האמריקאיים, אני מקנא.

איפה הם ואיפה אנחנו?

אין לי שום אשליה לגבי המערכת האמריקאית. באמת לא. אני יודע היטב שהמערכת הפוליטית האמריקאית מושחתת בדיוק כמו זו שלנו, ואולי אף יותר.

אני יודע ששתי המיפלגות הגדולות שם רקובות עד היסוד, שאין כל הבדל משמעותי ביניהן – בדיוק כמו שאין הבדל בין ומערך והליכוד אצלנו. כפי שאמר הסופר גור וידאל: „יש לנו זיפלגה ימנית אחת, ולה שני פלגים – האחד רפובליקאי והשני 'מוקרטי'. מה זה מוכיר לנו?

אני יודע שפוליטיקאים אמריקאיים שודדים את קופת-מדינה כמו החברים שלהם כאן, לטובת ידידיהם ולטובת עצמם. אני יודע שהמיפלגה המנצחת כבחירות באמריקה מכניסה לכל צמרות-המפתח והמישרות הכדאיות ככל הדרגים, את אנשי-שלומה, תומכיה, מממניה ומודנביה.

שם קוראים לזה „שיטת השלל“. פה זה נקרא אחרת.

אמריקה, כמו אצלנו, המוכשרים אינם הולכים לפוליטיקה. הם הולכים למרע, לתעשייה, לעסקים.

לפוליטיקה הולכים, שם כמו כאן, האנשים הבינוניים, בעלי זמזום הבנאלי והקול העמוק, אנשים חוליי-פירסומת המאוהבים קול של עצמם, שאינם סובלים מכמות מפורזת של פיקפוקים זוטריים.

מי שיש לו אשליה לגבי רמת חברי הקונגרס, מוטב לו לבקר בבנייני הסנאט ובית-הנבחרים על גיבעת הקאפיטול. יהיה נדמה לו שהוא נמצא בכנסת.

הטיפוסים הם אותם הטיפוסים. אחרי היכרות שיטתית, קל מאוד להבחין בהם: אהוד אולמרט האמריקאי (טיפוס מצוי), רוני זילוא האמריקאי (כנ"ל), אברהם שריר האמריקאי (כן, כן) ומיכאל ייסר האמריקאי (יש).

הסנאטור האמריקאי, כמו עמיתו הישראלי, מסוגל לנאום התלהבות על עניינים שאין לו מושג בהם, והוא משתמש באותן זתחבולות כדי להסוות את נורות ההתהומית.

אין צורך להרבות במילים על הרמה האינטלקטואלית המופל-גת של האישי היושב בבית הלכן. „מנהיג העולם החופשי“, בורדאן אין לקנא בעם השולף מתוכו עחקיקי-לנוע ברשל, בעל רמה מחשבתית של כן 15, והמפקיד בידו את הכוח העליון, לחיים ולמוות.

אין גם אשליה לגבי רמת הפקידות האמריקאית, הנכירה והזוטרת.

הקולנוע אוליבר נורת', גאווה חילה-הנחתים, אינו עולה בתבונתו חובקת-העולם על דויד קימחי ו/או עמרים ניר.

לא היכרת את נורת', אך ראיתי אותו מייבב, על סף הבכי, על זירקע הטלוויזיה. ואני מכיר את האוונים קימחי את ניר. אני בטוח ששניהם, וכל אחי מהם לאחז, עולה/ים בהרבה על נורת' זה, גם על האישי בעל השם המסובך (פוינדקסטרו).

אני בטוח שאם נניח זה מול זה את מיטב הפקידים האמריקאיים את עמיתיהם הישראליים, לא תהיה ההשוואה לטובת האי-מריקאים.

כל זה בא להוכיח שאין לי שום אשליה בעניין זה. אם כן, מדוע אני מקנא במערכת האמריקאית?

ה הבדל בין המערכת האמריקאית והמערכת הישראלית אינו נעוץ בטיב הפרשות, המסעירות ותן מדי פעם.

השחיתות של סגן-הנשיא ספירו אגניו, הטימטומים של פרשת ווטרגייט, המחדרים הביטחוניים המתגלים לבקרים – לכל אלה יש פרשות מקבילות בארץ. ופרשת איראן/קונטרס מוכיחה שקיים שיוויון מוחלט בין שני הצדדים – שניהם התנהגו כפרשה זו במידה שווה של איוולת אינפנטילית ואי-שפיות מוסרית.

ההבדל הגדול, העצום, הכביר הוא מכאן והלאה: מה קורה כאשר נחשפת פרשה, כאשר מוסדות ואישים נתפשים כחלקתם?